

KRZYSZTOFA MICHALEWSKA, ANNA ŻELEŃSKA-CHEŁKOWSKA

KOMISJA MAGISTERSKA WYDZIAŁU FILOZOFICZNEGO UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO (1926 – 1952)

I. Zarys ustroju komisji. Kancelaria i opis zespołu

I. 1. Zarys ustroju komisji

Reforma studiów uniwersyteckich, zapowiedziana ustawą o szkołach akademickich z 13 VII 1920 r., wprowadzana w życie rozporządzeniami Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z lat 1925–1926, na żadnym z pięciu ówczesnych fakultetów uniwersytetu nie pozostawiła śladów tak trwałych i głębokich jak w systemie nauczania, organizacji wewnętrznej i profilu naukowym Wydziału Filozoficznego. Studia teologiczne, prawnicze, lekarskie i rolnicze od dawna były ujęte w planowy i unormowany dyscypliną egzaminów cykl. Tradycja i *wolność nauczania* kultywowane na Wydziale Filozoficznym pozostawiały studentom całkowitą swobodę wyboru określonych wykładów, udziału w seminariach, nie krępując ich żadnymi rygorami egzaminacyjnymi. Dyskusje i prace przygotowawcze nad reformą tego liberalnego modelu kształcenia prowadzone m.in. przez Komisję Humanistyczną i Matematyczno-Przyrodniczą Wydziału Filozoficznego UJ były wyrazem silnie odczuwanej potrzeby uporządkowania pracy studenta i wdrożeniu go do systematycznej pracy zawodowej, przy zachowaniu naukowego charakteru studiów uniwersyteckich. Zrodziła się wówczas myśl wprowadzania na Wydziale Filozoficznym stopnia naukowego *magistra filozofii*, którego uzyskanie byłoby dowodem ukończenia studiów oraz podstawą do ubiegania się o wyższy stopień — doktora filozofii¹. Obecnie studenci zobowiązani zostali do systematycznej pracy, obowiązkowego uczestniczenia w proseminariach i seminariach lub w ćwiczeniach laboratoryjnych, a ich postępy kontrolowane były podczas egzaminów.

Sprawy związane z prawidłową organizacją i kontrolą nowego systemu oddane zostały w ręce Rady Wydziału, której przysługiwało prawo nadawania

¹ A. Ostrowski, *Zbiór przepisów o szkolnictwie akademickim*, Lwów—Warszawa 1938, s. 108 i nn.

stopni magisterskich. Rozporządzeniem Ministerstwa WRiOP, egzaminatorami ustanowiono profesorów wydziału, natomiast bezpośrednio *prowadzenie spraw egzaminacyjnych* zlecano Komisji Egzaminacyjnej wybranej na trzy lata spośród członków Rady Wydziału. Pierwszą Komisję Egzaminów Magisterskich (nazwaną w skrócie Komisją Magisterską) wybrano 23 VI 1926 r. Komisja była organem Rady Wydziału Filozoficznego w zakresie *ogólnego nadzoru nad organizacją egzaminów, czynności administracyjnych, prowadzenie protokołów komisji i podkomisji*². Komisja Magisterska posiadała na tyle szeroki zakres kompetencji, że można mówić o jej odrębności organizacyjnej, co łącznie z samodzielnością kancelaryjną, uzasadniało potraktowanie jej produkcji aktowej jako wyodrębnionej spuścizny aktowej.

W myśl ministerialnego rozporządzenia z 26 XI 1926 r. Komisja Egzaminów Magisterskich składała się z imiennie powołanych członków *podkomisji* prowadzących protokoły egzaminów i oceniających prace magisterskie. W praktyce Wydziału Filozoficznego owe podkomisje powoływane były do określonych specjalizacji magisteriów np. matematyki, filologii polskiej, historii. Zespół przewodniczących tychże podkomisji tworzył właściwą Komisję Magisterską, która we własnym zakresie dokonywała wyboru przewodniczącego oraz jego zastępcy. Wewnętrzny podział czynności nie był precyzyjnie określony. Obowiązek kierowania pracami komisji spoczął na przewodniczącym, do którego należało wyznaczenie z grona egzaminatorów kompletów podkomisji egzaminacyjnych dla poszczególnych przedmiotów, wyznaczenie terminu sesji egzaminacyjnych (dwa razy w roku), ogólny nadzór nad organizacją egzaminów, prowadzenia dokumentacji egzaminów, w tym wprowadzonych wówczas imiennych teczek magistrantów (teczek dyplomowych). W praktyce wiele z tych czynności załatwiał we własnym zakresie przewodniczący podkomisji danego kierunku studiów.

Komisja Magisterska zbierała się na plenarne posiedzenia zwoływane przez przewodniczącego, podczas których omawiano sprawy zaliczenia lat studiów, uznawania egzaminów złożonych w innych szkołach wyższych, wreszcie przyznawania stopnia magistra. Wszystkie uchwały musiały uzyskać aprobatę Rady Wydziału, na której posiedzeniu przewodniczący komisji referował jej wnioski. On również wspólnie z egzaminatorami podpisywał świadectwa egzaminów i dyplomy magistra filozofii wydawane przez kancelarię dziekanatu Wydziału Filozoficznego.

Komisja Egzaminów Magisterskich przy Wydziale Filozoficznym UJ dokonała w 1926 r., wyboru na przewodniczącego, długoletniego prezesa Państwowej Komisji Egzaminów Nauczycielskich, profesora Leona Sternbacha oraz jego zastępcę dla kierunków matematyczno-przyrodniczych prof. Karola Dziewońskiego. Następcą L. Sternbacha został 27 VI 1935 r. profesor historii starożytnej Ludwik Piotrowicz, który na tym stanowisku pozostał do 1939 r., a następnie zgodził się prowadzić wspólne agendy Komisji Magisterskiej dla Wydziału

² Arch. UJ, syg. KM 2: protokół z 26 VI 1926 r.

Humanistycznego i Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego powołanych w r. akad. 1945/46 w wyniku podziału Wydziału Filozoficznego. Dopiero w listopadzie 1950 r. doszło do podziału Komisji Egzaminów Magisterskich. Stanowisko przewodniczącego komisji Wydziału Humanistycznego zatrzymał L. Piotrowicz (do 3 III 1951), ustępując na rzecz prof. Witolda Taszyckiego, który pełnił tę funkcję aż do zakończenia działalności komisji t.j. do 26 XI 1951 r. W związku z wejściem w życie nowego systemu studiów akademickich kompetencje Komisji Magisterskiej od początku r. akad. 1951/52 przejęli dziekani nowo powstałych wydziałów: filozoficzno-społecznego, historycznego, matematyki, fizyki i chemii oraz biologii i nauk o ziemi, wywodzących się z Wydziału Filozoficznego.

Nowa ordynacja studiów magisterskich zaczęła obowiązywać na Wydziale Filozoficznym od r. akad. 1926/27. Pierwsze stopnie magisterskie nadane na podstawie nowych przepisów spotykamy już w r. akad. 1927/28. Ordynacja przetrwała bez większych zmian aż do r. akad. 1949/50, kiedy to weszło w życie rozporządzenie Ministerstwa Oświaty z 2 I 1950 r. w sprawie organizacji studiów na wydziałach humanistycznych oraz matematyczno-przyrodniczych (wprowadzenie studiów dwustopniowych)³. W ciągu zatem trzech ostatnich lat swojej działalności (1949/50–1951/52) Komisja Magisterska wykonywała czynności związane z egzaminami tych roczników, które rozpoczęły studia w roku akad. 1948/49, a także wcześniejszych, i przepisowo winne uzyskać dyplomy magisterskie w r. akad. 1951/52. Procedura ta mimo bardzo rygorystycznych ustaleń przeciągnęła się ostatecznie do końca 1952 r., mimo że faktycznie w roku akad. 1951/52 obydwie Komisje Egzaminów Magisterskich Wydziału Humanistycznego i Matematyczno-Przyrodniczego nie istniały a ich kompetencje podjęli dziekani nowych wydziałów. Ze względu na rzeczowy układ akt zdecydowano się nie rozdzielać dokumentacji egzaminacyjnej prowadzonej według dwu ordynacji (2 I 1950) i obie włączono do zespołu akt Komisji Egzaminów Magisterskich Wydziału Filozoficznego.

I. 2. Kancelaria i opis zespołu

Komisja Magisterska w latach 1926–1935 nie posiadała odrębnego sekretariatu. Według regulaminu Wydziału Filozoficznego z 25 VI 1929 r. protokolowanie posiedzeń oraz opracowanie wniosków Rady Wydziału przygotowywała komisja we własnym zakresie. Wszystkie inne czynności biurowe, jak: wypisywanie dyplomów magisterskich, pobieranie opłat egzaminacyjnych, prowadził urzędnik dziekanatu Wydziału Filozoficznego⁴. Dla odciążenia dziekana-

³ Rozporządzenie Ministerstwa Oświaty z 2 I 1950 r. (*Dziennik Urzędowy Min. Oświaty*, R. 1950, nr 2, poz. 9) w sprawie organizacji studiów na wydziałach humanistycznych oraz rozporządzenie z 2 I 1950 r. (*Tamże*, nr 2, poz. 12) w sprawie organizacji studiów na wydziałach matematyczno-przyrodniczych.

⁴ Arch. UJ, sygn. WF II 71: pismo dziekana Wydziału Filozoficznego do Ministerstwa WRiOP z 7 VII 1927 r.

tu od korespondencji w sprawach studenckich, obowiązki te przejął zatrudniony dorywczo pracownik administracji UJ. Świadczy o tym dziennik podawczy komisji z lat 1935–1938.

W 1951 r. dziekanat Wydziału Humanistycznego przekazał Archiwum UJ akta Komisji Magisterskiej z lat 1926–1939, a w 1954 r. akta z lat 1945–1952.

Komisja Magisterska otrzymała sygnaturę KM i obejmuje 128 jednostek inwentarzowych o łącznej długości 29 mb. Protokoły posiedzeń komisji są kompletne. To samo dotyczy protokołów egzaminów poszczególnych podkomisji, prowadzonych na luźnych formularzach (listy zbiorowe). Zbiór teczek dyplomowych ułożony jest w układzie alfabetycznym nazwisk studentów. Protokoły podkomisji ułożone są według poszczególnych nauk, a w ich obrębie według alfabetu nazwisk studentów. Ciekawy materiał znajduje się w wiązce o sygn. KM 55, obejmującej zaliczenia egzaminów z tajnych kompletów prowadzonych przez różne uniwersytety w okresie II wojny światowej; są tu kopie dyplomów magisterskich, oceny pracy i świadectwa z częściowych egzaminów magisterskich. Prace magisterskie obejmują prawie siedem tysięcy pozycji. Pomimo obszerności zespołu, po kataklizmach wojennych, zwłaszcza w przypadku akt luźnych, nie ma pewności czy zachowały się one w komplecie. Istnieją natomiast założone w 1931/32 roczne księgi egzaminów, w których notowano przebieg studiów każdego studenta. Nie były one jednak systematycznie prowadzone. Pewną ewidencję magistrów zawiera księga wydanych dyplomów magisterskich z lat 1927–1950/51; pod koniec obejmuje ona zarówno magistrów Wydziału Humanistycznego jak i Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego.